

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI**

GUVOHNOMA

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universitetining
2024 yil "02" iyuldagi "452"-sonli buyrug'iga asosan

N.I. Adizova

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

60230100- Filologiya va tillarni o'qish o'zbek tili

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

_____ning talabalari (o'quvchilari) uchun tavsiya
etilgan

Og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish

(o'quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o'quv qo'llanma)

nomli o'quv qo'llanma

_____ga

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr
etishga ruxsat berildi.

Rektor

O.Xamidov

Ro'yxatga olish raqami

452-79

ADIZOVA NILUFAR

**OG'ZAKI VA YOZMA NUTQNI
RIVOJLANTIRISH**

O'QUV QO'LLANMA

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

ADIZOVA NILUFAR

OG'ZAKI VA YOZMA NUTQNI
RIVOJLANTIRISH

Oliy o'quv yurtlarining
60230100 - Filologiya va tillarni o'qitish (O'zbek tili) yo'nalishi
bakalavriat talabalari uchun
O'QUV QO'LLANMA

"Durdona" nashriyoti
Buxoro – 2024

UO*K 811.512.133'242(075.8)

81.20'zb ya73

A 31

Adizova, N.

Og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish [Matn] : o'quv qo'llanma / N. Adizova .-

Buxoro: Sadriddin Salim Buxoriy, 2024. -240 b.

KBK 81.20'zb ya73

Mas'ul muharrir:

Yo'ldosheva D. N.

BuxDU professori, p.f.n.

Taqrizchilar:

Z.T.Xolmanova

TDO'TAU professori, f.f.d. (DSc)

Axmedov A. R.

BuxDU dotsenti, f.f.n.

O'quv qo'llanma Buxoro davlat universitetining 2024-yil 2-iyuldagi 452-sonli buyrug'iga asosan nashr etishga ruxsat berildi.

Ro'yxatga olish raqami 452-79.

ISBN 978-9910-04-788-6

KIRISH

Bugungi kunda ona tili ta'limi oldiga o'z fikrini og'zaki va yozma tarzda to'g'ri va ravon bayon qiladigan, kitobxonlik madaniyati shakllangan, mustaqil va ijodiy fikr olay oladigan, o'z g'alalar fikrini ang'laydigan muloqot va nutq madaniyati rivojlangan shaxsni kamol toptirish maqsadi qo'yilgan. Mazkur maqsadni amalga oshirish, o'quvchilarning nutqiy va lingvistik kompetensiyasini DTS darajasida shakllantirishda "Og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish" fanining alohida o'rni bor. Ushbu fan ta'lim bosqichlarida olib boriladigan dars turlari, ona tilini o'qitishning turli zamonaviy metod va usullaridan foydalanish jarayoni, o'quvchilarga ona tilidan bilim va malaka berish yo'llari, ona tili ta'limining asosiy vazifasi bo'lgan o'quvchilarning fikrlash salohiyatini, aqliy rivojlanishini, mantiqiy tafakkurini o'stirish, ona tilining keng imkoniyatlarini yozma nutq doirasida bayon eta olishga o'rgatish jarayonlarining mohiyatini tushunishda talabalarni zarur bo'lgan bilimlar bilan qurollantiradi.

"Og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish" fani pedagogikaning xususiy didaktik siklidagi fanlardan biri bo'lib, tilshunoslik fanlari hamda ona tili ta'limi jarayonlari bilan bog'liq hamda o'zbek tili va adabiyoti mutaxassisligi bo'yicha yetuk kadrlar tayyorlash, ta'lim tizimida ona tilini o'qitishni rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur o'quv fani har tomonlama bilimli, malakali, muayyan tajribaga ega bo'lgan, innovatsion ta'lim mohiyatini ang'lagan, an'anaviy milliy pedagogika hamda rivojlangan davlatlarning ilg'or tajribasidan, eng so'nggi zamonaviy yutuqlaridan boxabar, og'zaki va yozma nutqni ravon mutaxassis-kadrlarni tayyorlashda dolzarb ahamiyat kasb etib, uning oliy kasbiy ta'limdagi o'rini ko'rsatadi.

"Og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish" fanini o'qitishdan maqsad ona tili ta'limining ilmiy-nazariy asoslarini, o'qitishning eng qulay va zamonaviy metodlarini ta'limning turli bosqichlarida qo'llay olish, bo'lajak o'qituvchilarga qo'yiladigan kasbiy talablar asosida ona tili fanini zamon talablari darajasida o'qitishning samarali metodlari, shakl va usullarini o'rgatish, ularni amaliyotga tatbiq qilishning pedagogik-metodik imkoniyatlarini yoritishdan iborat. Fan talabalarni zaruriy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, jarayonlarga uslubiy

MUNDARIJA

Kirish.....	3
1-§. Til-millat boyligi.....	5
2-§. Til-tafakkur-nutq musharakligi.....	18
3-§. Nutq madaniyati.....	29
4-§. Nutq o'qitish maktabda ona tili ta'limining asosiy kompetensiyasi sifatida.....	40
5-§. Ona tili o'qitish jarayonida nutq o'qitishning asosiy yo'nalishlari.....	49
6-§. Og'zaki nutq talablari va maktabda ona tili ta'limi.....	64
7-§. O'quvchilarning og'zaki nutqini o'qitishga mo'ljallangan matnlar ustida ishlash.....	83
8-§. Yozma nutq va uning taraqqiyoti.....	99
9-§. Ona tili mashg'ulotlarida o'quvchilarning yozma nutqini o'qitishga mo'ljallangan matnlar ustida ishlash.....	111
10-§. Ona tili o'qitish jarayonida o'quvchilarning diktant yozish malakalarini shakllantirish.....	132
11-§. Bayon va uning turlari. Ona tili o'qitish jarayonida o'quvchilarni bayon yozishga o'rgatish.....	144
12-§. Insho va uning turlari.....	158
13-§. Ona tili o'qitish jarayonida o'quvchilarning insho yozish ko'nikmalarini shakllantirish.....	185
14-§. Lug'at va uning turlari. Ona tili o'qitish jarayonida lug'at va ma'lumot matnlar bilan ishlash.....	196
15-§. Og'zaki nutqni mukammallashtiruvchi vositalar va uni takomillashtirish usullari.....	209
16-§. Tinish belgilari va ularning qo'llanishi.....	218
Ilova.....	229
Foydalanilgan adabiyotlar.....	235

ADIZOVA NILUFAR

OG'ZAKI VA YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISH

O'QUV QO'LLANMA

Muharrir: A. Qalandarov
Texnik muharrir: G. Samiyeva
Musahhih: Sh. Qahharov
Sahialovchi: M. Bafoyeva

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-
maketdan bosishga ruxsat etildi: 11.07.2024. Bichimi 60x84.
Kegli 16 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida
bosildi. Ofset bosma qog'zi. Bosma tobog'i 15,0. Adadi 100.
Buyurtma №435.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ
“Durdona” nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.
Bahosi kelishilgan narxda.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45

